

มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดข้อหาเสพยาเสพติด ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564*

LEGAL ENFORCEMENT MEASURES AGAINST DRUG USE OFFENDERS UNDER THE NARCOTIC CODE B.E. 2564 (2021)

วรสิทธิ์ ชูวารี¹ และ สังเวียน เทพผา²

Warit Choovaree¹ and Sungwian Theppha²

¹⁻²มหาวิทยาลัยปทุมธานี

¹⁻²Pathumtani University, Thailand

Corresponding author E-mail: golferwit@gmail.com

วันที่รับบทความ : 20 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 27 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 27 ตุลาคม 2568

Received 20 September 2025; Revised 27 October 2025; Accepted 27 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความเป็นมา สภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับ มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 2) ศึกษามาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดข้อหาเสพยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 3) แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์จากเอกสารทางกฎหมายทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย และมีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย พบว่า 1) ความเป็นมาและสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ยังมีปัญหาทั้งเชิงโครงสร้างและการปฏิบัติ เช่น การตีตราผู้เสพ การเลือกปฏิบัติ และการไม่เน้นการฟื้นฟู โดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องได้แก่ สิทธิมนุษยชน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไข และหลักการทางอาญาที่มองว่าผู้เสพควรเป็นผู้ป่วยมากกว่าผู้กระทำผิด 2) มาตรการ

Citation:

* วรสิทธิ์ ชูวารี และ สังเวียน เทพผา. (2568). มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดข้อหาเสพยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(5), 1060-1083.

Warit Choovaree and Sungwian Theppha. (2025). Legal Enforcement Measures Against Drug Use Offenders Under the Narcotic Code B.E. 2564 (2021). Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(5), 1060-1083.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ทางกฎหมายปัจจุบัน แม้กฎหมายมีการปรับปรุง แต่ยังมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น บทลงโทษที่ไม่เหมาะสม การควบคุมตัวที่ไม่ชัดเจน และขาดระบบฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ จึงเสนอให้แก้ไขบทบัญญัติบางมาตรา เพิ่มบทนิยาม การจัดตั้งคณะกรรมการ และเปลี่ยนโทษผู้เสพจากโทษอาญาเป็นโทษทางปกครอง รวมถึงใช้ระบบแพทย์ในการวินิจฉัยและบำบัดผู้เสพ 3) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายในอนาคตควรแยกผู้เสพออกจากผู้ค้ายาอย่างชัดเจน ลดบทลงโทษโดยเน้นการฟื้นฟู เพิ่มประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมบทบาทชุมชน และปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยครอบคลุมสารเสพติดรูปแบบใหม่ โดยมุ่งสู่ระบบที่เป็นธรรมและเน้นการคืนคนดีสู่สังคม

คำสำคัญ : ศูนย์คัดกรอง, ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม, สถานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

Abstract

This research aims to: 1) Study the background, problems, concepts, and theories related to the enforcement of the Narcotic Code B.E. 2564 (2021) against drug users. 2) Examine the current legal enforcement measures against drug users under the same Code. and 3) Propose legal amendments to improve enforcement measures against drug users. This is a qualitative study that analyzes both Thai and international legal documents, supplemented by in-depth interviews with legal experts. The findings reveal that: 1) The background and current enforcement issues under the Narcotic Code B.E. 2564 show both structural and practical problems, such as the stigmatization of users, discriminatory practices, and a lack of focus on rehabilitation. Relevant concepts include human rights, rehabilitative punishment theory, and the criminal law principle that considers users as patients rather than criminals. 2) Although the current law has been revised, it still has limitations, including inappropriate penalties, unclear procedures for detention, and an ineffective rehabilitation system. The study suggests amending certain provisions, adding legal definitions, establishing a dedicated committee, and changing the penalty for drug users from criminal to administrative, as well as using a medical approach for diagnosis and treatment. 3) Future legal reforms should clearly distinguish users from drug traffickers, reduce penalties in favor of rehabilitation, improve law enforcement efficiency, empower

communities, and modernize laws to cover emerging forms of drugs. The goal is to establish a fair system that reintegrates rehabilitated individuals back into society.

Keywords: Screening centers, Social rehabilitation centers, Drug treatment and rehabilitation facilities

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมของไทยในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาศาลมีบทบาทในการ ค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดที่ฟ้องแล้วจึงพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่เพียงใดอันเป็น ขั้นตอนการวินิจฉัยความผิด และกำหนดโทษ ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีมักวางตัวเป็นกลาง โดยมีได้ทำหน้าที่ร่วมค้นหาข้อเท็จจริง ทำให้ไม่ได้รับข้อเท็จจริงจากจำเลย เว้นแต่จำเลยจะได้นำสืบถึงสถาน (จิตติ ตังศภัทย์, 2536) หากไล่เรียงปัญหาของสังคมไทย หนึ่งในปัญหาร้ายแรงอันดับต้นๆ ย่อมหนีไม่พ้น ‘ปัญหายาเสพติด’ แม้ประเทศไทยจะมีข้อกำหนดลงโทษผู้ทำผิดในคดียาเสพติดที่รุนแรง รวมทั้งมีปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดที่แข็งแกร่ง เช่นครั้งหนึ่งที่เคยมีการใช้นโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติด แต่การระบาดของยาเสพติดก็ไม่ได้น้อยลงไปจากสังคมไทยเท่าใดนัก นอกเหนือจากนั้น การใช้กฎหมายยาเสพติดที่เข้มงวดรุนแรง ยังสร้างปัญหาอื่นขึ้นมาเพิ่มเติม นั่นคือการมีนักโทษในคดียาเสพติดจำนวนมาก จนส่งผลให้มีจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำเป็นอันดับต้นๆ ของโลก อีกทั้งยังมีปัญหาว่าผู้ทำผิดจำนวนมาก เมื่อได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำไปแล้ว ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ และมักกลับไปกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากกระบวนการบำบัดฟื้นฟูระหว่างอยู่ในเรือนจำไม่ได้มีประสิทธิภาพมากพอ จึงต้องกลับเข้าสู่เรือนจำซ้ำแล้วซ้ำเล่า เสมือนติดอยู่ในวงจรอุบาทว์

เหล่านี้ตอกย้ำว่าแนวนโยบายและกฎหมายที่ใช้ในการแก้ปัญหายาเสพติดของประเทศไทยมีข้อบกพร่อง จึงนำมาสู่การยกเครื่องแนวทางการแก้ปัญหายาเสพติด ด้วยการออกกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ขึ้นมา 2 ฉบับ เมื่อปลายปี 2564 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแนวคิดปรับมุมมองใหม่ต่อปัญหายาเสพติดอย่างสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนมุมมองจากผู้เสพเป็นผู้ป่วย มากกว่าเป็นอาชญากร ทำให้ต้องแก้ปัญหาด้วยการใช้แนวทางสาธารณสุขมากกว่าการลงโทษทางอาญา รวมทั้งการไม่ได้มองยาเสพติดเป็นเพียงด้านมืดเพียงด้านเดียว จึงน่าสนใจอย่างยิ่งว่าการพลิกแนวทางการแก้ปัญหายาเสพติดในครั้งนี้จะช่วยแก้ปัญหได้จริงหรือไม่

จากเดิมที่เคยมองผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดว่าเป็นอาชญากร ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษทางอาญาไม่ว่าจะเป็นผู้ค้าหรือผู้เสพ กลับปรับเปลี่ยนมุมมองให้ผู้เสพคือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟู กลายเป็นปัญหาสำคัญในกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ ไล่เรียงประเด็นสำคัญในตัวบทกฎหมายพร้อมวิเคราะห์ถึงประโยชน์ และมองความท้าทายข้างหน้า ในการนำข้อกฎหมายใหม่นี้ไปปฏิบัติใช้จริง ด้วยแนวคิดอันถือเป็นหลักการกำหนดโทษที่จะนำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดในทางอาญา ในส่วนของระบบประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้น ได้นำหลักแนวคิดที่คำนึงถึงผลของการกระทำ หากมีความร้ายแรงมาก การลงโทษก็หนักขึ้นตามส่วน (หยุด แสงอุทัย, 2517: 931-935)

เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2564 ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่กฎหมายเกี่ยวกับคดียาเสพติดใหม่ออกมาจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ.ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 และ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาณคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 พ.ร.บ.ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2564 โดยประกอบไปด้วย 24 มาตรา ภายใต้ พ.ร.บ. ฉบับนี้มีการประกาศให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 โดยให้เริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564 นับว่าเป็นประมวลกฎหมายลำดับที่ 8 ของประเทศไทย ซึ่งได้รวบรวมเอากฎหมายยาเสพติดที่เดิมกระจายอยู่หลายฉบับ ให้บูรณาการอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน โดยประมวลกฎหมายดังกล่าวประกอบไปด้วย 186 มาตรา แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ภาค ได้แก่

ภาค 1: การป้องกันปราบปราม และควบคุมยาเสพติด

ภาค 2: การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด

ภาค 3: บทกำหนดโทษ

การเกิดขึ้นของกฎหมายยาเสพติดใหม่ มีประเด็นสำคัญหลัก ๆ ที่ควรรู้ 5 ประการ ดังนี้
ประการที่ 1 เป็นการรวบรวมข้อกฎหมายให้เป็นระบบและเป็นเอกภาพ

แต่เดิม ประเทศไทยมีข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับคดียาเสพติดอยู่มากมาย แต่มีปัญหาข้อกฎหมายต่างๆ กลับอยู่กระจัดกระจายไปตามกฎหมาย รวมทั้งประกาศและคำสั่งที่เกี่ยวข้องฉบับต่างๆ เกินกว่า 20 ฉบับ ส่งผลให้เป็นเรื่องยากต่อการทำความเข้าใจกฎหมายกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่จึงทำการรวบรวมข้อกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติดให้เป็นระบบและเป็นเอกภาพอยู่ภายใต้กฎหมายใหม่เพียง 2 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ.ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 และ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาณคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 พร้อมกับประกาศยกเลิกกฎหมายยาเสพติดเดิมจำนวนทั้งสิ้น 24 ฉบับ การรวบรวมข้อกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นระบบและเป็นเอกภาพ

นับว่าช่วยให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และเจอปัญหาการมีบทบัญญัติที่มีข้อความขัดแย้งกันน้อยลง ทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติจริงมากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม กฎหมายลำดับรองของบรรดากฎหมายที่ถูกยกเลิกไปภายใต้ พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 จะยังคงมีผลบังคับใช้อยู่ จนกว่าจะมีการออกกฎหมายลำดับรองฉบับใหม่ออกมา ดังนั้นในช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านกฎหมายนี้ จึงยังจำเป็นต้องดูกฎหมายลำดับรองฉบับต่างๆ ที่มีอยู่เดิม เปรียบเทียบควบคู่ไปกับกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ด้วยทรัพย์สิน (วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา, 2565: ออนไลน์)

ประการที่ 2 เป็นการใช้ระบบคณะกรรมการเข้ามาขับเคลื่อน

ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ได้จัดโครงสร้างการบริหารจัดการในเรื่องยาเสพติดให้อยู่ในรูปคณะกรรมการ 4 คณะ ได้แก่

1. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เป็นกลไกหลักที่ดูแลด้านนโยบาย
2. คณะกรรมการควบคุมยาเสพติด มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการควบคุมยาเสพติด
3. คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการบำบัดดูแลผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติด
4. คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการตรวจสอบและยึดทรัพย์สิน (วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา, 2565: ออนไลน์)

การใช้ระบบคณะกรรมการเข้ามาขับเคลื่อนช่วยให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในพิจารณาหรือดำเนินแนวทางต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดได้อย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกัน ปราบปราม และควบคุมยาเสพติด การลงโทษผู้กระทำความผิด การตรวจสอบและยึดทรัพย์สินผู้กระทำความผิด รวมไปถึงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา, 2565: ออนไลน์)

ประการที่ 3 เป็นการเปิดช่องให้สามารถนำยาเสพติดไปใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ การศึกษาวิจัย และเศรษฐกิจ

ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เปิดทางให้สามารถผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือครอบครองยาเสพติด เพื่อนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ได้ ในปริมาณที่ไม่เกินจำเป็นโดยไม่ต้องขออนุญาต เช่น การนำยาเสพติดไปใช้ในการรักษาโรคหรือปฐมพยาบาล อย่างไรก็ตาม หากเป็นยาเสพติดบางประเภท การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือครอบครอง จำเป็นต้องได้รับ

อนุญาตโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัย หรือการใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์ และอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ส. เห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด และการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ประมวลกฎหมายยังให้อำนาจคณะกรรมการในการตราพระราชกฤษฎีกา เพื่อกำหนดให้เขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเพื่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ (วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา, 2565: ออนไลน์)

1. ทดลองเพาะปลูกพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์

2. ผลิตและทดสอบเกี่ยวกับยาเสพติด

3. เสพหรือครอบครองยาเสพติดตามประเภทและปริมาณที่กำหนด

ประการที่ 4 เป็นการปรับเปลี่ยนแนวทางการลงโทษผู้ทำผิดให้สมเหตุสมผลขึ้น โดยมุ่งเน้นปราบปรามไปที่กลุ่มผู้ค้า-ขบวนการค้ายา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีสัดส่วนผู้ต้องขังต่อประชากรสูงที่สุดเป็นอันดับที่ 7 ของโลก ด้วยจำนวนผู้ต้องขังอยู่ที่ 265,000 คน (ข้อมูล ณ มีนาคม พ.ศ. 2565) โดยมากกว่าร้อยละ 80 เป็นผู้ต้องขังที่กระทำความผิดในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จำนวนไม่น้อยต้องโทษ 3-5 ปี (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ), 2565: ออนไลน์) การที่ไทยมีนักโทษคดียาเสพติดล้นนับเป็นตัวสะท้อนประการหนึ่งว่า เรามีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดที่เป็นปัญหา โดยปัญหาสำคัญคือ การไม่สามารถแบ่งแยกกลุ่มผู้กระทำความผิดร้ายแรงกับไม่ร้ายแรงออกจากกัน เช่น ไม่สามารถแยกผู้เสพออกจากผู้ค้า รวมถึงการมีบทสันนิษฐานที่เด็ดขาดเกินไป จนทำให้การลงโทษผู้กระทำความผิดมีลักษณะแบบเหมารวม กวาดทุกคนเข้าไปอยู่ในเรือนจำทั้งหมด แม้จะมีขนาดความร้ายแรงของการกระทำความผิดที่แตกต่างกัน

กฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่จึงได้รับการออกแบบมาให้เอื้อต่อการแก้ปัญหาในส่วนนี้ อย่างการปรับบทสันนิษฐานความผิด ซึ่งก่อนหน้านี้เคยมีบทสันนิษฐานที่เด็ดขาดมาก โดยสันนิษฐานว่าผู้มียาเสพติดในครอบครองคือการมีไว้เพื่อจำหน่ายในทุกกรณี ต่อมามีการแก้ไขในปี 2560 ให้ใช้ปริมาณยาเสพติดในการครอบครองเป็นเกณฑ์ชี้วัด โดยหากครอบครองเกินปริมาณที่กำหนดไว้ ก็จะเป็นการครอบครองเพื่อจำหน่าย แต่ก็ยังไม่ช่วยแก้ปัญหาจำนวนผู้ต้องขังได้ กฎหมายยาเสพติดฉบับล่าสุดจึงปรับเปลี่ยนจากการชี้วัดด้วยปริมาณ เป็นการพิจารณาจากพฤติการณ์ของผู้ครอบครองแทน โดยเพิ่มบทสันนิษฐานการมีไว้ครอบครองเพื่อเสพเข้ามา หรืออีกความหมายหนึ่ง ผู้ครอบครอง

ยาจะต้องถูกพิสูจน์ว่าการมียาไว้ในครอบครองเป็นไปเพื่อเสพหรือจำหน่ายกันแน่ ซึ่งจะช่วยให้สามารถแยกระหว่างผู้เสพกับผู้ค้าได้มากขึ้น

ประเด็นต่อมาที่นับว่าสำคัญมากก็คือการกำหนดโทษ ซึ่งแต่เดิมมักกำหนดโทษที่อาจรุนแรงเกินกว่าเหตุ โดยไม่ได้มีการแยกระหว่างลักษณะความผิดทั่วไปกับความผิดร้ายแรงนัก กฎหมายยาเสพติดใหม่จึงมีการปรับการกำหนดโทษให้มีความสมเหตุสมผลกับลักษณะความผิดมากขึ้น โดยมี การปรับลดโทษของความผิดที่ไม่ได้ร้ายแรง เช่น ความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ซึ่งปรับจากกฎหมายที่ให้จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 3 ปี / ปรับตั้งแต่ 10,000-60,000 บาท / ทั้งจำทั้งปรับ เป็น จำคุกไม่เกิน 1 ปี / ปรับไม่เกิน 20,000 บาท / ทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้ยังเปิดทางให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษของผู้ทำผิดให้เหมาะสมกับการกระทำได้มากขึ้น ทั้งยังเปิดช่องให้ผู้ต้องขังสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้พิจารณาโทษใหม่ได้ และที่สำคัญคือการเพิ่มการลงโทษด้วยทางเลือกอื่นแทนการจำคุก สำหรับผู้ต้องหาที่มีระดับความผิดไม่ร้ายแรง เช่น อาจใช้การคุมประพฤติแทน รวมทั้งอาจเปิดทางให้ผู้ต้องหาเลือกเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาฟื้นฟู (มีการอธิบายรายละเอียดส่วนนี้ในหัวข้อต่อไป)

เห็นได้ว่ากฎหมายยาเสพติดใหม่นี้ช่วยปรับลดโทษสำหรับผู้ทำความผิดลักษณะไม่ร้ายแรงอย่างการเป็นผู้เสพหรือผู้ครอบครอง ให้ได้รับโทษที่สมเหตุสมผลมากขึ้น ไม่ต้องรับโทษรุนแรงเกินกว่าสมควร ในทางกลับกัน หากเป็นผู้ทำความผิดที่เป็นระดับผู้ค้ายาเสพติดหรือพัวพันกับขบวนการค้ายาเสพติด กฎหมายยาเสพติดใหม่นี้มีบทลงโทษที่ค่อนข้างรุนแรง เพื่อยุติการปราบปรามไปที่ดินน้ำของปัญหายาเสพติด อย่างประเด็นการกำหนดโทษขั้นต่ำ หากเป็นผู้ทำความผิดไม่ร้ายแรง กฎหมายฉบับใหม่มีการปรับเปลี่ยนให้ไม่มีการกำหนดโทษขั้นต่ำอีก แต่ถ้าเป็นกลุ่มผู้ค้าหรือขบวนการค้ายา กฎหมายยังมีการกำหนดโทษขั้นต่ำ

กฎหมายยาเสพติดใหม่ยังมีแนวทางการลงโทษกลุ่มผู้ค้าหรือขบวนการค้ายาเสพติดที่ชัดเจนและสมเหตุสมผลขึ้น เช่น ในประเด็นการยึดทรัพย์สินจากการค้ายา แต่เดิมเจ้าหน้าที่สามารถยึดทรัพย์สินที่ตรวจสอบได้ว่าได้มาจากการค้ายาเท่านั้น ซึ่งนับว่ามีความบกพร่อง ยกตัวอย่างเช่น ผู้ค้าคนหนึ่งได้ทรัพย์สินจากการค้ายาในมูลค่าทั้งหมด 10 ล้านบาท แต่ในขณะที่ถูกจับกุม กลับมีทรัพย์สินเหลืออยู่เพียง 6 ล้านบาท ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถยึดทรัพย์สินได้เพียง 6 ล้านบาทเท่านั้น กฎหมายใหม่จึงปรับเปลี่ยนให้ทำการยึดทรัพย์สินในมูลค่าเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินที่ผู้ทำผิดได้มาจากการค้ายาจริง ซึ่งสามารถยึดทรัพย์สินอื่นที่ไม่ได้มาจากการค้ายาโดยตรงเพิ่มเข้าได้เพื่อให้ครบตามมูลค่า ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการทำงานโดยสุจริต ทรัพย์สินมรดก หรือสินสมรส อย่างในกรณีตามที่ยกตัวอย่างก่อนหน้านี้ เจ้าหน้าที่จะสามารถยึดทรัพย์สินอื่นที่ไม่ได้มาจากการค้ายาเสพติดโดยตรง

เพิ่มเติมได้อีก 4 ล้านบาท เพื่อให้ครบ 10 ล้านบาท นอกจากนี้กฎหมายใหม่ยังมีการกำหนดแนวทางการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในการยึดทรัพย์ที่ชัดเจน

นอกจากประเด็นการยึดทรัพย์ผู้ค้ายา กฎหมายใหม่ยังมีการกำหนดโทษอื่นๆ สำหรับผู้ทำผิดกลุ่มนี้เพิ่มเติม อย่างเช่น โทษของการรับจ้างเปิดบัญชีให้กับผู้ค้ายา ซึ่งกำหนดบทลงโทษชัดเจนไว้ที่จำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 60,000 บาท จากเดิมที่ไม่มีการกำหนดโทษเรื่องนี้ชัดเจน และอีกประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องก็คือการทำลายของกลาง ซึ่งกฎหมายใหม่กำหนดให้สามารถทำลายของกลางได้ทันทีหลังจับกุม เพียงแค่มีผลตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ว่าเป็นยาเสพติดจริง ต่างจากก่อนหน้านี้ที่ต้องทำลายของกลางหลังคดีสิ้นสุดหรือสิ้นอายุความเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ต้องเก็บรักษาของกลางไว้นานเป็นสิบ ๆ ปี

ประการที่ 5 คือ การมองผู้เสพเป็นผู้ป่วย เน้นนำวิธีทางสาธารณสุขเข้ามาแก้ปัญหาผู้เสพยา โดยใช้กระบวนการบำบัดรักษาฟื้นฟู

เป็นอีกประเด็นที่จัดว่าเป็นก้าวอย่างที่สำคัญยิ่งในการแก้ปัญหายาเสพติดของกฎหมายยาเสพติดใหม่นี้ คือการใช้แนวคิด ‘มองผู้เสพเป็นผู้ป่วย’ มากกว่าเป็นอาชญากร (วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา, 2565: ออนไลน์) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีการใช้แล้วในต่างประเทศ เช่น ประเทศโปรตุเกส กระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดของกฎหมายฉบับใหม่นี้จึงเน้นไปที่การใช้กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟู ในสัดส่วนที่มากกว่าการลงโทษทางอาญา โดยหากผู้กระทำผิดเป็นผู้เสพยา กฎหมายกำหนดแนวทางให้ศาลพิจารณาคดีโดยคำนึงถึงการสงเคราะห์ให้ผู้เสพลึกเสพด้วยการนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา

นอกจากการเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาด้วยคำสั่งศาล ผู้กระทำผิดยังสามารถเลือกสมัครใจเข้าสู่กระบวนการได้ด้วยตัวเองจนเสร็จสิ้นกระบวนการ โดยผู้ทำผิดจะไม่ถูกดำเนินคดี ทำให้ผู้กระทำผิดนั้นจะไม่มีประวัติอาชญากร ซึ่งจะช่วยให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้การบำบัดรักษาจะไม่มีการนำโทษทางอาญาอย่างการกักขังมาใช้ร่วมด้วย แต่ใช้มาตรการอื่นแทน เช่น การรายงานตัว การจำกัดการเดินทาง และการใช้ชุมชนเข้ามาร่วมสอดส่องดูแล ซึ่งทำให้ผู้กระทำผิดยังคงดำเนินชีวิตตามปกติได้ในขณะที่เข้ารับการบำบัดรักษา โดยมีเพียงแค่บางเวลาที่ผู้กระทำผิดต้องรับการนัดหมายเข้าพบบุคลากรทางการแพทย์เท่านั้น

กฎหมายยาเสพติดใหม่ยังกำหนดแนวปฏิบัติของกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้เสพยาอย่างชัดเจน มีศูนย์คัดกรองที่ทำหน้าที่ประเมินความรุนแรงของการติดยาและภาวะความเสี่ยงทางสุขภาพ รวมทั้งมีกระบวนการส่งต่อผู้เสพไปเข้ารับการบำบัดรักษาที่ยังสถานพยาบาลยาเสพติดและ

สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และเมื่อกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูเสร็จสิ้นแล้ว ยังมีมาตรการติดตามผู้ผ่านการบำบัดอยู่เป็นระยะอีกด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 คือ ปัจจุบันมีการมองผู้เสพคือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟู และในบทบัญญัติของกฎหมายยังมีการกำหนดโทษสำหรับความผิดฐานเสพยาเสพติดอยู่ ซึ่งทำให้ผู้บังคับใช้กฎหมายอย่างตำรวจหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองเกิดความสับสนกับการปฏิบัติ เนื่องจากมีการยกเลิกการบำบัดฟื้นฟูในระบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ผู้เสพยาเสพติดที่ถูกตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ตรวจพบ ไม่มีสถานที่บำบัดต้องส่งพนักงานสอบสวน และอัยการ เพื่อให้ศาลพิพากษา และโดยส่วนมากคดีเสพยาเสพติดจะเป็นการลงโทษโดยการปรับ และค่าปรับในศาลไม่ได้สูงมากจนทำให้ผู้เสพยาเสพติดไม่เข็ดหลาบ เมื่อผู้เสพยาเสพติดได้เสียค่าปรับเสร็จเรียบร้อยแล้วคดีถือว่าเป็นอันเลิกกัน สามารถออกมาใช้ชีวิตได้ตามปกติและกลับไปเสพซ้ำ ทำให้ประชาชนเกิดความสับสนกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่หาว่าปล่อยให้ผู้กระทำความผิดลอยนวลโดยไม่ลงโทษใดๆ จึงเห็นควรมีการออกกฎหมายลูกเพื่อการบังคับใช้ที่เป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา สภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับมาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายเสพยาเสพติด พ.ศ. 2564
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดข้อหาเสพยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของประมวลกฎหมาย

พระราชบัญญัติ ด้วบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตำราทางวิชาการ วารสาร บทความ และรายงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการต่อผู้เสพยาเสพติด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดข้อหาเสพยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความเป็นมา สภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

1.1 ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสังคมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลายมิติ ทั้งด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน การบังคับใช้กฎหมาย และความเป็นธรรมในสังคม การบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ยังเผชิญปัญหาทั้งในเชิงโครงสร้าง นโยบาย และการปฏิบัติ เช่น การเลือกปฏิบัติ การตีตราผู้เสพ และการไม่มองผู้เสพเป็นผู้ป่วย

1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง หลักสิทธิมนุษยชน กฎหมายและนโยบายควรอยู่ภายใต้กรอบสิทธิมนุษยชน โดยเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการปรับปรุงแก้ไข (Reformation): มองว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วยมากกว่าผู้กระทำความผิด การลงโทษจึงควรเน้นการบำบัดฟื้นฟู ไม่ใช่การลงโทษทางอาญา หลักการทางอาญา: การเสพยาเป็นความผิดต่อตนเอง ไม่ควรถูกถือเป็นอาชญากรรม

1.3 ประเด็นปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย

1) กฎหมายเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่สามารถป้องกันได้อย่างแท้จริง

2) บทลงโทษที่รุนแรงอาจถูกใช้ในทางมิชอบ กลั่นแกล้งผู้บริสุทธิ์

3) เศรษฐกิจที่เหลื่อมล้ำส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

4) การเมืองที่ไม่มั่นคงเป็นอุปสรรคในการผลักดันนโยบายที่ดี

5) ความเหลื่อมล้ำทางสังคมก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ

6) นโยบายยังไม่สนับสนุนการบำบัดผู้เสพออย่างแท้จริง มองผู้เสพเป็นอาชญากรมากกว่าผู้ป่วย

7) เมื่อเทียบกับต่างประเทศ เช่น เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส และ ญี่ปุ่น ต่างมีนโยบายลดอันตรายจากยาเสพติด โดยเน้นการฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

2. มาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายกับการดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

การศึกษาพบว่า การบังคับใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ยังมีปัญหาในหลายด้าน จึงเสนอแนวทางแก้ไข ดังนี้

1) การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ควรเพิ่มบทลงโทษกรณีหลบหนี และให้นำตัวกลับเข้ารับการบำบัดแบบเข้มงวดตามแนวคิดการลงโทษ

2) ผู้ติดยาเสพติดที่กระทำความผิดอาญา เสนอแก้ไขมาตรา 114 เพิ่มขั้นตอนส่งตัวภายใน 72 ชั่วโมง และบัญญัติมาตราใหม่ (112 ทวิ - เบญจ) เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณา รวมถึงให้สามารถส่งเข้าบำบัดโดยไม่ต้องรอคำสั่งศาล

3) การพยายามกระทำความผิดร้ายแรง เสนอให้ปรับแก้ไขโทษตามมาตรา 126 ให้เหมาะสมตามหลักกฎหมายอาญา มาตรา 80

4) การควบคุมตัวเพื่อส่งบำบัด ขยายเวลาควบคุมจาก 24 เป็น 48 ชั่วโมง พร้อมกำหนดแนวทางหากส่งตัวไม่ทัน และมาตรการป้องกันการหลบหนี

5) นิยาม “มีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ” เสนอให้บัญญัติเพิ่มในมาตรา 1 ว่าไม่เกินปริมาณใช้ 10 วัน

6) ผู้เสพเป็นครั้งแรก เพิ่มมาตรา 114/1 และแก้ไขมาตรา 162 วรรคสอง ให้คณะกรรมการวินิจฉัย และหากไม่ทำผิดซ้ำภายใน 2 ปี ให้ถือว่าไม่มีความผิด

7) การกำหนดโทษผู้เสพยาเสพติด เปลี่ยนจากโทษอาญาเป็นโทษทางปกครอง เช่น ปรับไม่เกิน 20,000 บาท การรายงานตัว ห้ามเดินทาง หรือเพิกถอนใบอนุญาต

8) วิธีการลงโทษ ลดการใช้โทษจำคุก ใช้มาตรการอื่นแทน เช่น ปรับ บำเพ็ญประโยชน์ หรือการบำบัด

9) การวินิจฉัยทางการแพทย์ ให้ใช้ระบบการแพทย์ในการวินิจฉัยผู้เสพ พร้อมจัดตั้งคลินิกบำบัด และอบรมเจ้าหน้าที่ให้เข้าใจว่าผู้เสพคือผู้ป่วย และ

10) หลักความเป็นธรรมในการดำเนินคดี ยึดหลักสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว/ชุมชน และให้ศาลใช้ดุลพินิจตามหลัก “ความเหมาะสมแห่งโทษ” สรุป

ได้ว่า ความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมายขึ้นอยู่กับความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ การปฏิบัติจริง และทรัพยากรสนับสนุนระบบบำบัดฟื้นฟู

3. แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 แม้กฎหมายจะมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน แต่ยังมีข้อจำกัดที่ควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

- 1) การแยกผู้เสพออกจากผู้ค้ายาเสพติดควมมีระบบคัดกรองที่ชัดเจน พร้อมส่งเสริมการบำบัดและฟื้นฟูแทนการลงโทษในเรือนจำ
- 2) การปรับบทลงโทษลดโทษผู้เสพ เช่น ใช้มาตรการบำบัดหรือคุมประพฤติ และพิจารณาลดโทษสำหรับผู้ให้ความร่วมมือ
- 3) เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้ ผูกอบรมเจ้าหน้าที่ และใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบและติดตามผู้กระทำความผิด
- 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนมีบทบาทในการป้องกันและบำบัด พร้อมสร้างความตระหนักรู้ตั้งแต่ระดับการศึกษา
- 5) ปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยและครอบคลุม เพิ่มความยืดหยุ่นให้ครอบคลุมยาเสพติดชนิดใหม่ และทบทวนกฎหมายอย่างต่อเนื่องตามสถานการณ์ ข้อเสนอเหล่านี้มุ่งเน้นการลดปัญหาการลงโทษที่ไม่เหมาะสม และส่งเสริมการฟื้นฟูผู้เสพให้กลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดขอหายาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ 1. ความเป็นมา สภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

ปัญหาเรื่องยาเสพติดเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง กฎหมายต่างๆ ที่ออกมาเพื่อใช้บังคับในสังคมจึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการ เช่น สิทธิเสรีภาพของประชาชน การป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด รวมถึงวิธีการต่างๆ ในเรื่องของเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการพัฒนาแบบไม่มีขีดจำกัด โดยกฎหมายที่นำมาใช้บังคับกับคนในสังคมต้องเป็นกฎหมายที่นำมาใช้บังคับได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพต่อสังคมในทุกๆระดับ ซึ่งบางครั้งคนที่มีความรู้ทางสังคมที่ต่างกันอาจมีหนทางที่ทำให้คนเหล่านั้น ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันจนเห็นได้อย่างชัดเจน

เปรียบเสมือนเป็นการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถกระทำต่อบุคคลในสังคมได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

โดย หลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทุกประเทศในโลกพยายามทำให้เกิดขึ้น ทั้งในมิติของนโยบายแห่งรัฐ กฎหมายและทางปฏิบัติที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักอันสำคัญยิ่ง จึงให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมือง หรือความเป็นมนุษย์อย่างมาก ที่ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องชอบธรรม การขับเคลื่อนนโยบายที่ดี กฎหมายที่ดี การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องอยู่ภายใต้กรอบของหลักสิทธิมนุษยชน ในความผิดอาญาที่เกี่ยวกับยาเสพติด เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะการลงโทษทางอาญามีผลกระทบต่อเนื้อตัว ร่างกาย สิทธิและเสรีภาพ การลงโทษที่มีความผิดทางอาญาจึงต้องใช้เฉพาะกับการกระทำที่มี ความเป็นอาชญากรรมเท่านั้น และทำอย่างไรจะทำให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วยอย่างแท้จริงและน่าตัว เข้าสู่กระบวนการรักษาดูแลอย่างถูกต้องตามหลักทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยไม่ต้องนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติดทางออกของเรื่องนี้คือการยกเลิก ความผิดอาญาฐานเสพหรือครอบครองเพื่อเสพซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขหรือดัดนิสัย (Reformation) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดพื้นฐานว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ป่วย วัตถุประสงค์ในการลงโทษเป็นไปเพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี ไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำความผิดมาแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ไม่ได้มุ่งหมายจะให้ผลถึงบุคคลอื่นโดยตรง รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ และหาทางให้ผู้ที่ได้กระทำความผิดมาแล้ว เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (สัญญาพงศ์ ลัมประเสริฐ และคณะ, 2562) เพราะในทางหลักวิชาการและทฤษฎีกฎหมายอาญาเป็นการกระทำความผิดต่อตัวเองไม่เป็นอาชญากรรม และปัจจุบันในหลายๆ ประเทศได้เปลี่ยนมาตรการทางอาญา เป็นการใช้มาตรการทางปกครองมาควบคุมการใช้สารเสพติดแทนการนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาใช้บังคับกับผู้เสพยาเสพติดหรือมีไว้เพื่อเสพ ซื่อขายเพื่อเสพส่วนตัว โดยการออกกฎหมายที่ยกระดับหน่วยงานทางปกครอง และหน่วยงานทางการแพทย์และสาธารณสุขเข้ามาดูแล แทนการใช้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเป็นการควบคุมการดูแลสุขภาพอนามัยความปลอดภัยของผู้เสพยาเสพติด ผู้เสพหรือมียาเสพติดไว้เพื่อเสพหรือซื่อขายเพื่อเสพ ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอีกต่อไป (ธานี วรภัทร์, 2559)

ซึ่งจากการศึกษาความเป็นมา สภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายเสพยาเสพติด พ.ศ. 2564 ทำให้ทราบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ติดยาเสพติด ในด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและปัญหาทางกฎหมายกับผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดทางอาญา

เกี่ยวเนื่องกับการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ มีความท้าทาย ที่อาจจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์หลักของ ประมวลกฎหมายยาเสพติด เนื่องจากพบว่า มีข้อเสียและข้อจำกัดที่อาจกลายมาเป็นปัญหาและ อุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปประเด็นได้ดังนี้

(1) กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันอาจเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุไม่สามารถนำมาเป็น เครื่องมือในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) กฎหมายที่ใช้บังคับในการลงโทษผู้กระทำความผิด หากมีบทลงโทษผู้กระทำความผิดที่ มีความ รุนแรงมากเกินไป อาจเป็นช่องทางในการกลั่นแกล้งบุคคลผู้บริสุทธิ์ให้ต้องตกเป็นอาชญากร ทั้งที่ไม่ได้กระทำความผิด

(3) ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจเป็นข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งในการที่จะมีการบังคับใช้ กฎหมายในสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะสังคมที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน การกระจายรายได้และ รายได้ของคนในสังคมนั้นๆ ซึ่งอาจทำให้การนำกฎหมายมาใช้บังคับอาจไม่เกิดประสิทธิภาพ ถึงแม้ กฎหมายนั้นจะมีบทลงโทษที่รุนแรงก็ตาม แต่ถ้าหากในสังคมนั้นๆ มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี ย่อม ส่งผลกระทบต่อปากท้องของประชาชนซึ่งทำให้คนเหล่านั้นอาจเลือกที่จะกระทำความผิดทั้ง ๆ ที่ รู้ว่าบทลงโทษนั้น มีความร้ายแรงถึงขั้นประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตก็ตาม

(4) ด้านการเมือง การเมืองเป็นข้อจำกัดที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในการที่จะมีการบังคับใช้ กฎหมายในสังคม สังคมใดที่มีสภาพทางการเมืองที่มีความมั่นคง มีรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพในการ บริหารประเทศบนพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และประโยชน์ของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ กฎหมายที่ออกมาใช้บังคับกับคนในสังคมก็จะเป็นกฎหมายที่ดีตามหลักของนิติรัฐและความเป็นธรรม ซึ่งแน่นอนผู้ที่ได้รับประโยชน์นั้นคือประชาชนอย่างแน่นอน

(5) ด้านสังคม กฎหมายที่นำมาใช้บังคับกับคนในสังคมต้องเป็นกฎหมายที่นำมาใช้บังคับได้ อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพต่อสังคมในทุกระดับ ซึ่งบางครั้งคนที่มีความรู้ทางสังคมที่ต่างกันอาจ มีหนทางที่ทำให้คนเหล่านั้น ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันจนเห็นได้อย่างชัดเจน เปรียบเสมือนเป็น การเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถกระทำได้กับบุคคลในสังคมได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

(6) ด้านนโยบาย และมาตรการทางกฎหมาย ในการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดใน ประเทศไทย วิเคราะห์ได้ว่า นโยบายทางด้านบริหารที่ยังไม่สนับสนุนการบำบัด หรือดูแลผู้เสพยาเสพติดเท่าที่ควร ยังมีการตีตราผู้เสพยาอยู่ ไม่ได้มองผู้เสพเป็นผู้ป่วยอย่างแท้จริง และนโยบายทางด้านนิติ บัญญัติในการจัดการกับปัญหาเสพติดของประเทศไทยมุ่งเน้นไปในการการปราบปราม โดยใช้การ

บัญญัติกฎหมายอาญาเกี่ยวกับความผิดยาเสพติด ในลักษณะครอบคลุมบุคคลทุกคนที่เกี่ยวกับยาเสพติดทุกกรณี มีความผิดอาญาทั้งหมด ซึ่งรวมถึงผู้เสพ ซื้อมาเพื่อเสพ ครอบครองเพื่อเสพ เป็นต้น

(7) เมื่อเปรียบเทียบนโยบายและมาตรการทางกฎหมายในการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในประเทศไทยกับของต่างประเทศ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่นและสาธารณรัฐโปรตุเกส นโยบายและแนวปฏิบัติของรัฐเพื่อตอบสนองการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด พบว่า แนวความคิดในเรื่องการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดเป็นนโยบายที่มีมานานแล้ว และสหประชาชาติได้เน้นย้ำการใช้มาตรการดังกล่าวผ่านการประชุมของคณะกรรมการยาเสพติดและอาชญากรรม (UNDCP) เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา เพื่อรณรงค์ให้รัฐบาลแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับผลเสียที่ได้จากการใช้นโยบายทำสงครามกับยาเสพติดต่อสังคม และการแก้ไขปัญหามุ่งต้องขจัดการใช้ยาเสพติดลดน้อยลง

2. มาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายกับการดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

จากการศึกษาพบว่าประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 รวมถึงมาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายกับการดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 นั้น ยังมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในด้านต่าง ๆ เห็นควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้วิจัยเห็นควรให้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ดำเนินการ ดังนี้

1) ด้านปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ ควรแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายให้มีขั้นตอนมารองรับ และมีบทลงโทษที่มากพอให้ผู้ติดยาเสพติดเกรงกลัวว่าหากหลบหนี หรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดแล้ว จะมีมาตรการหรือบทลงโทษตามมาเช่นไร ซึ่งน่าจะส่งผลให้ผู้ติดยาเสพติดให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาจนครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด เช่น บัญญัติให้กรณี ผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาหลบหนี ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาคนใดคนหนึ่ง ซึ่งกฎหมายอาจจะระบุตัวไว้แน่ชัดว่า ให้เป็นบุคคลใดสามารถไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ให้ดำเนินคดีตามขั้นตอน ทั้งออกหมายจับบุคคลดังกล่าวมา และเมื่อได้ตัวมาก็ส่งเข้ารับการบำบัดแบบบังคับ ให้บำบัดและอยู่ในสถานที่ที่จำกัด (การบำบัดแบบแบบเข้มงวด) เมื่อบำบัดจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการ

บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนด และพบว่าสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้แล้วจึงปล่อยตัวไปตามทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) ตามแนวคิดของซีชาร์ เบ็คคาเรีย

2) ปัญหากฎหมายกรณีผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดทางอาญา และการส่งตัวผู้เสพยาเสพติดเข้าบำบัดยาเสพติด

เดิมมาตรา 114 วรรคหนึ่งและวรรคสองบัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจตรวจพบผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด ตามมาตรา 162 หรือ มาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ ตามมาตรา 164 ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ไม่มีพฤติการณ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่ใช้และสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจส่งตัวผู้นั้นไปสถานพยาบาลหรือศูนย์คัดกรองต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแก้ไขใหม่เป็น มาตรา 114 “ในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตรวจพบผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด ตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตามมาตรา 164 ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตาม คำพิพากษาของศาลไม่มีพฤติการณ์ ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่ใช้และสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจส่งตัวผู้เสพนั้ ไปยัง คณะกรรมการป้องกันและยับยั้งยาเสพติดภายใน 72 ชั่วโมง เพื่อให้คณะกรรมการป้องกันและยับยั้งยาเสพติดเป็นผู้มีคำสั่งในการส่งตัวผู้เสพไปบำบัดต่อไป

เมื่อคณะกรรมการป้องกันและยับยั้งยาเสพติดได้ส่งผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ตามวรรคหนึ่งเข้ารับการบำบัดรักษาและปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาจนได้รับการรับรองเป็นหนังสือว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจจากหัวหน้าสถานพยาบาลยาเสพติด หรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้ผู้นั้นไม่มีความผิดในมาตราดังกล่าว...”

และเพิ่มลักษณะ 2 ทวิ คณะกรรมการป้องกันและยับยั้งยาเสพติด มาตรา 112 ทวิ “ให้มีคณะกรรมการป้องกันและยับยั้งยาเสพติดประกอบด้วย พนักงานอัยการเป็นประธานกรรมการ แพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งแต่งตั้งโดยศาลยุติธรรมในแต่ละเขตอำนาจ”

เพิ่มมาตรา 112 ตรี “ให้กรรมการซึ่งศาลยุติธรรมแต่งตั้ง ตามมาตรา 122 ทวิ มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 1 ปี กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการอีกได้”

เพิ่มมาตรา 112 จัตวา “นอกจากการพ้นจากตำแหน่ง ตามวาระตามมาตรา 112 ตรี กรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ให้ออก
- (4) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลล้มละลาย
- (5) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้ศาลยุติธรรมซึ่งมีเขตอำนาจแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการแทน

กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามวรรคสองอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาของผู้ซึ่งตนแทน”

เพิ่มมาตรา 112 เบญจ “คณะกรรมการตามมาตรา 112 ทวิ มีอำนาจ

- (1) กำหนดนโยบายและวิธีการเกี่ยวกับการพิจารณาคดีกรองผู้เสพยาเสพติดว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือเป็นผู้เสพยาเสพติดแค่ครั้งคราว
- (2) กำหนดระเบียบ หรือข้อบังคับในการส่งผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่การบำบัดรักษา
- (3) กำหนดโทษทางปกครองสำหรับ มาตรา 162 และมาตรา 164
- (4) ให้คำปรึกษาหรือขอแนะนำแก่ผู้เสพยาเสพติดให้โทษ

การอุทธรณ์คำสั่งโทษทางปกครองตาม (3) ให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลที่คณะกรรมการป้องกันและยับยั้งยาเสพติดมีเขตอำนาจ”

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการกำหนดมาตรการให้ผู้ติดยาเสพติดที่กระทำความผิดอาญาฐานอื่นด้วย ต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาโดยทันที นับแต่ตรวจพบว่ามีสารเสพติดในร่างกายของผู้ต้องหา โดยไม่ต้องรอให้ศาลเป็นผู้สั่งให้บำบัดรักษา เพื่อแยกผู้ต้องหาดังกล่าวออกจากชุมชนและสภาพแวดล้อมเช่นเดิมที่สำคัญเพื่อแยกผู้ต้องหาออกจากผู้เสียหายระหว่างการดำเนินคดี

ทั้งเพื่อป้องกันผู้ต้องหาหลบหนีและยากต่อการติดตามตัวกลับมาดำเนินคดีในภายหลัง หากดำเนินการเช่นนี้ หากพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จ และจะดำเนินการใดเพื่อประโยชน์ในทางคดีที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่สามารถไปดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาหรือสามารถไปปรับตัวผู้ต้องหาได้จากสถานพยาบาลเสพติดที่ผู้ต้องหาเข้ารับการบำบัดรักษาอยู่ เพื่อดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวกับคดี ซึ่งแนวทางนี้ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากจะเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องหาจากการติดยาเสพติดที่ตรงจุดแล้ว ยังเป็นการลดโอกาสที่ผู้ต้องหากลับไปเสพยาเสพติด และกระทำผิดซ้ำได้อีกด้วย ซึ่งการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอาญารฐานอื่น ไม่เข้าเงื่อนไขของการบำบัดรักษาโดยสมัครใจได้นั้นไม่สอดคล้องตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ตามแนวคิดสำนักปฏิฐานนิยมของลอมโบรโซ (Lombroso) ที่มุ่งเน้นการศึกษาเป็นรายบุคคลเพื่อค้นหาสาเหตุแห่งอาชญากรรมและนำผลที่ได้มาใช้ในการแก้ไขการกระทำผิด รวมทั้งควรปรับปรุงวิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล

3) ปัญหากฎหมายในการบัญญัติให้ผู้พยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ

ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการลงโทษที่หนักเกินไปจากผลของการกระทำ และเป็นการลงโทษที่ไม่เหมาะสมและไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด เพราะบุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดนั้นๆ ก็เมื่อความผิดสำเร็จแล้ว แต่การที่ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 126 บัญญัติให้ผู้พยายามกระทำความผิดร้ายแรงที่เกี่ยวกับยาเสพติดต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จทั้งที่การกระทำเป็นเพียงพยายามกระทำความผิด จึงไม่เป็นธรรมกับผู้กระทำความผิด เปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญามาตรา 80 วรรคสอง บัญญัติว่าผู้ใดพยายามกระทำความผิด ผู้นั้นต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่ กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เห็นควรแก้ไขปรับปรุงความในมาตรา 126 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติดเป็น “ผู้ใดพยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ”

4) ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้ติดยาเสพติดให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ เพื่อส่งตัวผู้นั้นไปยังสถานพยาบาล

ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่ากรณีนี้ ควรมีการแก้ไขความในมาตรา 115 (6) เพิ่มระยะเวลาการดูแลเพื่อจะนำผู้ติดยาเสพติดไปส่งสถานพยาบาลเสพติด (ศูนย์คัดกรอง) จากภายในเวลาไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายแก้ไขเป็น “สี่สิบแปดชั่วโมง” หรือไม่ก็ควรมีการบัญญัติกฎหมายไว้ให้แน่ชัดว่า หากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นให้เจ้าพนักงาน

ป.ป.ส. หรือ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ต้องปฏิบัติอย่างไรให้ควบคุมไว้ได้ หรือให้ปล่อยตัวผู้ติดยาเสพติดไปก่อนและกรณีให้ปล่อยตัวไปก่อน หากปล่อยตัวไปแล้วไม่สามารถติดตามตัวได้ก็ต้องดำเนินการอย่างไร โดยควรมีมาตรการที่ช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดเกรงกลัว ไม่หลบหนีไปในระหว่างปล่อยตัวด้วย

5) ปัญหาเกี่ยวกับการนิยามของคำว่า “มีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเพื่อเสพ”

เดิมไม่มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 1

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมเป็น มาตรา 1 “มีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเพื่อเสพ” โดยเห็นควรบัญญัติว่า “มีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเพื่อเสพ หมายความว่า ผู้เสพยาเสพติดที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพโดยเฉลี่ยการใช้แล้วไม่เกิน 10 วัน”

6) ปัญหากรณีผู้เสพยาเสพติดที่ไม่ได้ติดยาเสพติด แต่เสพยาเสพติดเป็นครั้งคราว

เดิมไม่มีการบัญญัติไว้

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมเป็นมาตรา 114/1 “เมื่อตรวจพบผู้มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตาม มาตรา 164 ตามมาตรา 114 วรรคแรก ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจส่งผู้เสพยาเสพติดนั้น ไปให้คณะกรรมการป้องกันและยับยั้งยาเสพติดวินิจฉัย โดยคณะกรรมการดังกล่าวจะต้องพิจารณาว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ โดยพิจารณาจากพฤติการณ์ต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วน”

และแก้ไขเพิ่มเติมเป็น มาตรา 162 วรรคสอง “ผู้เสพยาเสพติดที่ไม่ใช่ผู้ติดยาเสพติด ให้คณะกรรมการมีคำสั่งระงับกระบวนการพิจารณาไว้ไม่เกิน 2 ปี ถ้าผู้เสพยาเสพติดดังกล่าว มิได้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซ้ำอีก ให้ถือว่าไม่มีความผิดตามวรรคหนึ่ง”

7) ปัญหาการกำหนดโทษแก่ผู้เสพยาเสพติด เนื่องจากประมวลกฎหมายยาเสพติดของไทย

เดิมประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 162 บัญญัติว่า “ผู้ใดเสพยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือเสพวัตถุออกฤทธิ์ ในประเภท 1 หรือประเภท 2 และมีใช้กรณี ตาม มาตรา 113 หรือมาตรา 114 อันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 104 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” และเดิมมาตรา 164 บัญญัติว่า “ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 เพื่อเสพอันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 107 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแก้ไขใหม่เป็น มาตรา 162 “ผู้ใดเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือเสพวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 และมีใช้กรณีตาม มาตรา 113 หรือ มาตรา 114 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 104 ให้มีโทษปรับทางปกครอง ไม่เกินสองหมื่นบาท หรือจะสั่งโทษทางปกครองอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

ก. สั่งห้ามประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง

ข. สั่งห้ามเข้าสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง

ค. สั่งห้ามมิให้เดินทางออกนอกประเทศ

ง. สั่งให้รายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ

จ. การสั่งเพิกถอนใบอนุญาตต่าง ๆ เช่น ใบอนุญาตขับรถ ใบอนุญาตให้มีอาวุธปืน ใบอนุญาตให้พาอาวุธปืน เป็นต้น”

และแก้ไขใหม่เป็น มาตรา 164 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ ประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 เพื่อเสพ อันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 107 ให้มีโทษปรับทางปกครอง ไม่เกินสองหมื่นบาท หรือจะสั่งโทษทางปกครองอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

ก. สั่งห้ามประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง

ข. สั่งห้ามเข้าสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง

ค. สั่งห้ามมิให้เดินทางออกนอกประเทศ

ง. สั่งให้รายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ

จ. การสั่งเพิกถอนใบอนุญาตต่าง ๆ เช่น ใบอนุญาตขับรถ ใบอนุญาตให้มีอาวุธปืน ใบอนุญาตให้พาอาวุธปืน เป็นต้น”

8) การแก้ไขวิธีการลงโทษ ควรนำมาตรการการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด และลดทอนความเสียหายอาญาที่เกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำมาใช้โดยการแก้ไขวิธีการลงโทษจากการนำโทษจำคุกมาใช้กับผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ที่ครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อเสพซึ่งมีจำนวนมากในเรือนจำ เป็นการลงโทษด้วยการจ่ายค่าปรับหรือการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ หรือการลงโทษรูปแบบอื่นๆ แทนการจำคุก โดยมาตรการบังคับโทษจำคุกควรนำมาใช้บังคับเฉพาะในรายกระทำความผิดเป็นผู้ผลิตหรือผู้ค้า ซึ่งมีความเป็นอาชญากรมากกว่า แต่ทั้งนี้การลงโทษปรับอาจจะก่อให้เกิดความเลื่อมล้ำในการใช้บังคับระหว่างคนร่ำรวยกับคนจน ซึ่งทำให้มีกำลังทรัพย์จ่ายค่าปรับได้ไม่เท่ากัน ในกรณีนี้อาจจะต้องได้รับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป

9) ควรใช้หลักวิชาการทางการแพทย์ในการวินิจฉัยเบื้องต้นว่าลักษณะอาการใด เป็นผู้เสพ หรือผู้ติดยาเสพติดในระดับใดเพื่อเป็นการจำแนกกลุ่มผู้เสพยาเสพติดให้ชัดเจนว่า ผู้เสพนั้นเป็นผู้ป่วย และต้องแยกออกมาบำบัด หรือการนำไปสู่การพิจารณารูปแบบในการรักษาที่เหมาะสม รัฐควรมี นโยบายจัดตั้งคลินิกเพื่อดูแล รักษาบำบัดผู้ติดยาเสพติดในโรงพยาบาล เพื่อให้ผู้ป่วยอยู่ในความดูแล ของบุคลากรทางการแพทย์มากกว่าที่จะให้ผู้เสพยาเสพติดถูกการบังคับบำบัดและนำไปเข้าค่าย ฝึกอบรมปฏิบัติในรูปแบบการฝึกทหารเสริมสร้างและจัดการอบรมพัฒนาให้ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับ เจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายหรือผู้ที่ทำงาน เกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติด เพื่อให้มีความเข้าใจในวิธีการ จัดการกับการใช้ยาและภาวะพึ่งพิงยาเสพติดที่ต้องมองว่าผู้ป่วย คือผู้ป่วย เช่น อาจมีการจัดตั้ง คณะกรรมการหรือให้มีผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาคัดกรองและขึ้นทะเบียนผู้เสพ และนำผู้เสพเข้าสู่ ระบบการรักษาฟื้นฟู พร้อมทั้งให้สามารถตรวจสอบ ติดตามผลการบำบัดฟื้นฟูได้ และควรมีการจัดตั้ง ห้องบริโภคนยาที่อยู่ในความควบคุมดูแลของแพทย์ เพื่อป้องกันการเสพยาที่เกินขนาด ส่วนการตรวจ ค้น การควบคุม ตัว และการเรียกตรวจปัสสาวะผู้เสพ ควรจะเป็นการดำเนินการเพื่อนำผู้เสพเข้าไปสู่ กระบวนการรักษาทางการแพทย์มากกว่าที่จะเป็นการตรวจเพื่อจับกุมผู้ต้องหา

10) การดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องพิจารณาถึงหลักการดำเนินคดีอาญาที่เป็น ธรรม (Fair Trial) หลักการสิทธิมนุษยชน หลักการคุ้มครองสังคม หลักป้องกันปัญหาเสพติด โดย คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และภาคประชาสังคม โดยการสร้างความเข้มแข็งให้สังคม รวมถึงรัฐบาลต้องสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลไกประชาสังคมขึ้นมา เพื่อบริการการทำงานด้านการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมีบูรณาการ เพื่อนำไปสู่ความเป็นอิสระจากปัญหายาเสพติด (Drug Liberalization) โดยต้องมีการบัญญัติมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อจำแนกแยกแยะผู้ที่ เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ผู้เสพ ผู้ติดยา ผู้ครอบครองเพื่อเสพ กับกลุ่มผู้รับจ้างขนยาเสพติด ผู้จำหน่าย รายใหญ่ เพื่อการดำเนินคดีที่เป็นธรรมเหมาะสมกับระดับความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำ โดย อาศัยข้อมูลจากการพิจารณาประวัติการกระทำความผิด พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด และ ความเห็นร่วมกันระหว่าง ตำรวจ พนักงานอัยการ และคณะกรรมการคดียาเสพติด (ถ้ามีได้ใน อนาคต) ตามหลัก Individualization of Punishment และการพิจารณาหลักการไม่กำหนดความผิด อาญาและโทษทางอาญา (Decriminalization and Penalization) ต้องประกอบไปด้วยการได้สัดส่วน ระหว่างความผิดและโทษ ศาลควรใช้ดุลพินิจในการพิจารณามาตรการที่เหมาะสมกับแต่ละราย

อย่างไรก็ดี การจะแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ดีขึ้นหรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักการที่ถูก เขียนไว้ในตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่สิ่งสำคัญกว่านั้นคือ การนำข้อกฎหมายมาใช้ในทาง ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์เจตนารมณ์ของกฎหมาย การที่กฎหมายเปิดทางให้ศาล

สามารถใช้ดุลยพินิจตัดสินการกระทำของผู้ทำผิดได้กว้างขึ้น แม้ด้านหนึ่งจะเป็นข้อดีที่เอื้อให้ผู้ทำผิดได้รับบทลงโทษที่สมควรแก่สัดส่วนการทำผิดมากขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งก็ต้องจับตาว่าจะเกิดปัญหาในมาตรฐานการตัดสินหรือไม่ ซึ่งมีการตั้งข้อสังเกตจากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายบางท่านว่า ข้อกฎหมายบางข้ออาจยังมีบทลงโทษที่รุนแรงเกินกว่าสมควรอยู่ เช่น การระบุให้ผู้ที่ยพยายามกระทำผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำผิดสำเร็จ

นอกจากนี้ ในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ทำผิดในคดียาเสพติด ต้องอาศัยทรัพยากรไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรในกระบวนการยุติธรรม กระบวนการสาธารณสุข และกระบวนการทางชุมชน จึงต้องจับตาว่าจะมีทรัพยากรที่นำมาใช้ส่วนนี้เพียงพอหรือไม่ อีกทั้งยังมีข้อสังเกตด้วยว่าการใช้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัด จะเห็นผลได้จริงหรือไม่ เพราะทัศนคติและการเปิดรับของคนในชุมชนก็ถือเป็นส่วนสำคัญ หากไม่เปิดรับ กระบวนการบำบัดในส่วนที่เกี่ยวกับกับชุมชนก็เกิดขึ้นได้ยากในทางปฏิบัติ

แม้ตัวบทกฎหมายจะปรับเปลี่ยนหลักคิดในการมองประเด็นยาเสพติดหลายอย่าง เช่น การมองผู้เสพเป็นผู้ป่วย และการแบ่งแยกผู้ทำผิดไม่ร้ายแรงออกจากผู้ทำผิดร้ายแรง แต่เพียงตัวบทกฎหมายอย่างเดียวก็ไม่เพียงพอ เพราะทัศนคติและความรู้ความเข้าใจของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติใช้กฎหมายนี้ก็ต้องสอดคล้องกัน จึงต้องจับตากันต่อไปว่าในช่วงของการเปลี่ยนผ่านกฎหมายนี้ การนำกฎหมายไปปฏิบัติจริงจะเกิดปัญหาในเรื่องทัศนคติและความเข้าใจของผู้นำไปใช้หรือไม่ และที่สำคัญหากกฎหมายไม่ได้ถูกนำไปบังคับใช้อย่างถูกต้องตรงไปตรงมา กฎหมายที่ออกมาใหม่นี้ก็ไม่อาจจะนำไปสู่ประโยชน์ได้เต็มที่ แม้เนื้อหากฎหมายจะดีขนาดไหนก็ตาม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิดข้อหาเสพยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1) ความเป็นมาและสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ยังมีปัญหาทั้งเชิงโครงสร้างและการปฏิบัติ เช่น การตีตราผู้เสพ การเลือกปฏิบัติ และการไม่เน้นการฟื้นฟู โดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องได้แก่ สิทธิมนุษยชน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไข และหลักการทางอาญาที่มองว่าผู้เสพยาควรเป็นผู้ป่วยมากกว่าผู้กระทำความผิด 2) มาตรการทางกฎหมายปัจจุบัน แม้กฎหมายมีการปรับปรุง แต่ยังมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น บทลงโทษที่ไม่เหมาะสม การควบคุม

ตัวที่ไม่ชัดเจน และขาดระบบฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ จึงเสนอให้แก้ไขบทบัญญัติบางมาตรา เพิ่มบทนิยาม การจัดตั้งคณะกรรมการ และเปลี่ยนโทษผู้เสพจากโทษอาญาเป็นโทษทางปกครอง รวมถึงใช้ระบบแพทย์ในการวินิจฉัยและบำบัดผู้เสพ 3) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายในอนาคตควรแยกผู้เสพออกจากผู้ค้าอย่างชัดเจน ลดบทลงโทษโดยเน้นการฟื้นฟู เพิ่มประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมบทบาทชุมชน และปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยครอบคลุมสารเสพติดรูปแบบใหม่ โดยมุ่งสู่ระบบที่เป็นธรรมและเน้นการคืนคนดีสู่สังคม

ข้อเสนอแนะ

การบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดข้อหาเสพยาเสพติดตาม ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ได้มีการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของสังคมในปัจจุบัน แต่ยังคงมีปัญหาหลายประการที่สามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้ ดังนั้น ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหามาดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาระบบการคัดกรองและการดูแล การแยกระหว่างผู้เสพและผู้ค้ายาเสพติด: ควรมีระบบการคัดกรองที่ชัดเจนเพื่อแยกแยะระหว่างผู้เสพและผู้ค้ายาเสพติด โดยผู้เสพสามารถได้รับการบำบัดและฟื้นฟู เพื่อไม่ให้ถูกลงโทษในระดับเดียวกับผู้ค้ายา ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการกักขังผู้เสพในเรือนจำที่อาจไม่เหมาะสม การเพิ่มโปรแกรมฟื้นฟู กฎหมายควรส่งเสริมโปรแกรมการบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกับการค้ายา เพื่อให้หนักเสฟได้รับโอกาสในการรักษาและปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างเต็มที่

2. การปรับปรุงบทลงโทษการลดการใช้บทลงโทษที่รุนแรง การลงโทษในกรณีของผู้เสพยาเสพติดบางประเภทสามารถลดความรุนแรงลงได้ โดยมุ่งเน้นที่การรักษาและการฟื้นฟูผู้เสพ เช่น การใช้การคุมประพฤติหรือการบำบัดแทนการจำคุก การพิจารณาลดโทษในบางกรณี: กฎหมายควรมีการพิจารณาลดโทษสำหรับผู้ที่มีความร่วมมือในการปราบปรามหรือผู้ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในระดับที่รุนแรง

3. การเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายการเพิ่มความรู้และการอบรมแก่เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายควรได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความเข้าใจในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายและสามารถจัดการกับปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบและติดตาม: การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ระบบการตรวจหาสารเสพติดทางลมหรือการใช้ข้อมูลดิจิทัลมาช่วยในการตรวจสอบและติดตามผู้กระทำความผิด

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนบทบาทของชุมชน ชุมชนควรมีบทบาทในการป้องกันและบำบัดการเสพติด ผ่านการสนับสนุนทั้งทางจิตวิทยาและการให้คำปรึกษา การให้การศึกษาและสร้างความตระหนัก: การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอันตรายจากการเสพติดตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นต้นจนถึงระดับสูง เพื่อช่วยลดความต้องการในการใช้ยาเสพติด

5. การแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุม การปรับปรุงกฎหมายให้ครอบคลุม กฎหมายควรมีความยืดหยุ่นและครอบคลุมถึงยาเสพติดใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตามการพัฒนา เช่น สารเคมีหรือยาเสพติดที่ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย การทบทวนกฎหมายอย่างต่อเนื่อง: ควรมีการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายอย่างต่อเนื่องตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม การปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายตามข้อเสนอเหล่านี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหายาเสพติด และสามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการลงโทษที่ไม่เหมาะสมหรือการขาดการฟื้นฟูผู้เสพให้กลับคืนสู่สังคมได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตติ ดิงศักดิ์. (2536). กฎหมายอาญามาตรา 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น.840.
- ธานี วรภัทร์. (2558). กฎหมายว่าด้วยประกันภัย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา. (2565). พลิกหน้ากฎหมายยาเสพติดใหม่ เปิดมิติใหม่แห่งการแก้ปัญหายาเสพติดไทย. เรียกใช้เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2568 จาก <https://www.the101.world/new-narcotic-bills/>.
- สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ และคณะ. (2562). การลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567. จาก : <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2019/ NA19-109.pdf>.
- หยุด แสงอุทัย. (2517). การกำหนดโทษสำหรับความผิดในประมวลกฎหมายอาญา. ใน นิติศาสตร์และการต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สมาคม สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.